



RƏNA MİRZƏLİYEVƏ

HARA GEDİR BU DÜNYA...

(Tərən Salehin "Yol gedir dünya" kitabı haqqında düşüncələr...)

Bu gün o, gözəl töhfə ilə qarşımda dayanmışdı. **Tərən Saleh** (Tərən Saleh oğlu Sadıqov) "Şuşa" nəşriyyatında nəfis şəkildə çap olunan "**Yol gedir dünya**" kitabı - insan qəlbində həzin duyğular oyadan, yüksək düşüncələrindən süzülüb gələn misralarının toplandığı ilk şeir kitabı ilə gəlmişdi, müəllimi ilə sevincini bölüşmək üçün gətirmişdi bu töhfəni.

Və mən o sakitliyin arxasında hansı böyük ürəyin gizləndiyini indi anladım. Bu, illər uzununu sakit həyatını yaşayan bir vulkanın püskürməsinə bənzəyirdi sanki... Sakit axan bol sulu çayların daşmasına, intəhasız ümmanların çalxalanmasına, təlatümə gəlməsinə bənzəyir onun ilham təbi. Və təbii ki, ürəyində topladıqları bir gün vulkan kimi püskürəcəkdə və püskürdü də. Bu nəcib duyğular özündən asılı olmadan misralar şəklində dilinə axdı, sətirlərə köçdü, söz sözə, misra misraya calandı, insanların qəlbində xoş və nəcib hisslər oyatmağa tələsdi. Bax beləcə, yazmağa qərar verdi, şeir "boxçası" yarandı. Bu "boxça"dakı heç kəsə bənzəməyən, özünəməxsus söz inciləri insanları düşündürürdü, heyretləndirirdi, sirli-sehirli bir aləmə aparırdı...

"Yol gedir dünya"... Haraya? Nə üçün? Dünyaya da insanla gözəlləşib, şöhrətlənib. Min illərdir ki, yol gəlib. Bundan sonra da bitib tükənməyəcək bu yol. Lakin bu yolda yorulub qalan insan da var, olacaq da. Bu yolda əbədiyaşar ad qoyan da var, olacaq da...

Gənc yazarın öz dünyası var. O, bu dünyada iziqalanları vəsf edir. İnsan adını şərəfləndirənləri tərənnüm edir, təqdim və təqdir edir. Bəlkə də, heç kəsin fərfinə varmadığı keyfiyyətlərini üzə çıxarır, insanlara onlardan öyrənməyi tövsiyə edir. Bir sözlə, narahat, həyəcanlı, ağırlı-acılı, sevincli-kədərli dəqiqələrin məhsulu kimi şeirlər yaranıb və burada İNSAN, onun duyğu və düşüncələri, sevinci və kədəri, həyata, dünyaya, təbiətə, incəsənətə özünəməxsus "filosofcasına" baxış əks olunub. "Yol gedir dünya" yaxşı insanların çiyinlərində. Əks halda dünyamızın heç dəyəri olmazdı ki! Bu şeirlərmüxtəlif dövrlərdə yazılsa da, onlardan doğma el-oba, böyük Vətən eşqilə yanıp qovrulmuş bir duyğusal insanın qəlb çırpıntıları qırmızı xətlə keçir. Sevindirici haldır ki, o bir el-obanın xoş günlərini və qəmmini geniş mənada mənsub olduğu xalqın və bəşəriyyətin sevinci və dərdi kimi ümumiləşdirə bilir.

Müəllif özü şərti olaraq şeirlərini "Vətən məhəbbətim-anasız dünyam", "Sevirəmsə, demək, mən yaşayıram", "Sevinc nəğmələrim, qəm nəğmələrim", "Nağıldı həyat" adlı bölmələrdə yerləşdirmişdir.

Tərən anasını erkən itirib, ömrünün əksər hissəsini ana sevgisinə həsrət qalmaqla keçirib. Anadan da artıq məhəbbətlə əhatə olunsa da, onun ana sevgisi səngiməyib, azalmayıb. İllərlə ürəyində yaşatdığı sevgini odlulu, nisgilli-

həsətli misralara çevirən gənc yazar elə bu məhəbbəti kitabının ilk- "Vətən məhəbbətim-anasız dünyam" adlı bölməsində əks etdirib. Dünyada "ana" dediyimiz başqa anlayışlar da var. Biz VƏTƏNə də ana südümdən sonra bizi yedir-dən, içirdən, Vətən məhəbbətinin ilkin güzgüsü olan təbiətə də ana deyirik. Tərmanın Vətənə olan məhəbbəti hər misrasında hiss olunur. Və bu şeirlərin hər birində böyük övlad məhəbbəti



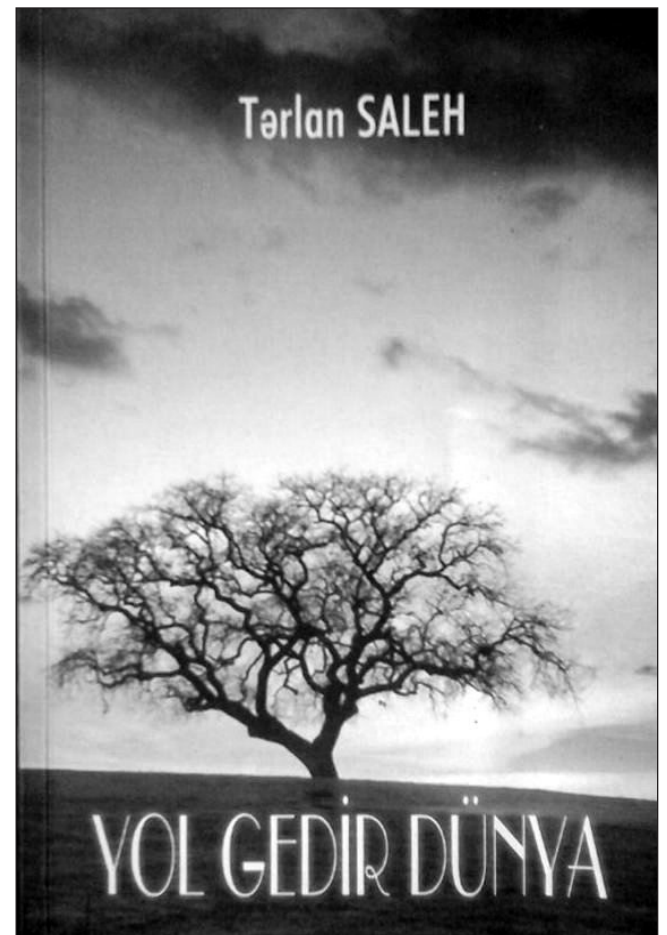
ilə yoğrulmuş bir ürək döyünür. "Vətən məhəbbəti", "Başın ağrımasın, Vətən!" şeirlərində bu, özünü daha aydın biruzə verir. "Azərbaycan əsgəri" şeiri vətənpərvərlik duyğularının bariz ifadəsidir.

"Bir ayağı Kömürköydə, bir ayağı Qarıcıqda, bir əli Qazaxda, biri mavi gözlü Xəzərdə", "Başını Bazardüzü qədər uca, Azıx qədər qoca", müstəqil Azərbaycan qədər cavan, damarında şəhid qanı axan, "ədalət savaşında tarixin haqsızlıqlarını əzəcək təkəri olan Vətənin ərəni" Azərbaycan əsgərinə ("Azərbaycan əsgəriyəm") məhəbbəti də sonsuzdur.

Tərlan Salehin böyük Vətənə məhəbbətinin güzgüsü - doğulub boya-başına çatdığı, tarixlər şahidi, gözəlliklər məskəni, Babadağ yelinin sıral çəkdiyi İsmayilli torpağı, onun fədakar insanlarıdır. "İsmayilli bayatıları" şeirini oxuyanda bütöv bir Vətən torpağının xəritəsi olan, sevə-sevə əzbərlədiyimiz Səməd Vurğunun "Azərbaycan" şeirinin (əslində heç vaxt yaddan

çıxmayan) xatırladım. Şeirdə bu torpağın nəzəməti - alması, üzümü, armudu, əməkçiləri, dünyaya nur saçan xalça toxuyan Lahıc, Qalacıq qızları, Topçunun cənnət bağları, Niyalın yalçın qayaları, sirli-sehirli yolları, "xoş üzlü, xoş qədəmli", şəhid analarının qəmli-qəmli yol gözlədiyi Hacıhətəmli eli, "dilinin əlifbası Cavanşir yarağında olan" həpirlər oylağını, "Aran-Alban soraqlı, şeir-sənət ocaqlı Mollaisaqlını, qeyrətdən qala tikən İsmayilli ərlərini məhəbbətlə, fəxrlə vəsf edir. "İsmayilli balasıyam" şeiri də başdan-başına doğma yurda məhəbbət nəğməsidir. "Bütöv Vətəninə bütöv bağlı" olan (B. Vahabzadə) Tərlan üçün Təbriz, Göyçə, Naxçıvan, Mil, Muğan, Şirvan da doğulduğu torpağın eynidir, bir parçasıdır, onun qədər müqəddəsdir. "Qarabağda" şeirindən isə bu torpaq üçün canını fəda etməyə hazır olan bir insan canlanır. ("Kəndim qürur duyur şəhidlərindən").

Şairlər bəlkə də dünyanın ən həssas adamlarıdır. Həssas qəlbin "sakini" isə məhəbbətdir. Bu məhəbbət isə çoxşaxəlidir, dar və genişdir. Dar mənada məhəbbət iki sevən gəncin qəlbində yaşayır. Və bu məhəbbət digərləri üçün tə-



məldir, bünövrədir, kökdür, rişədir. Kitabda məhəbbətə dair şeirlər "Sevirəmsə demək mən yaşayıram" başlığı altında verilib. "Sənə" şeirində:

Sevgisiz yaşamaq heçə bərabər,
Sevirəmsə, demək, mən yaşayıram,-

deyən gənc yazar "Ay ilk məhəbbətim" şeirində fikrini maraqlı şəkildə, özünəməxsus tərzdə belə tamamlayır:

*Anı çaxıb söndün bir şimşək kimi,
İşığın yayılıb ömrüm boyunca...*

Və bu məhəbbətin işığı "Var", "Ovutsun", "Vuruldum", Baba Vəziroğluya nəzirə kimi yazdığı "Yox deyəndə mən", həmçinin "Sənə səadət, gülüm", "Boşla hər şeyi", "Harda itib batmışam", "Rəhmi azdı, günahı bol", "Sevgi əməliyyatı", "Ay gözəl", "Gözlərimin içinə bax", "Bu gözəli tərifləyim", "Qabağında", "Gözəl camalına" əsərlərinə düşür.

Sevimli şairimiz Musa Yaqubun poeziya dünyasını silkələyib lərzəyə salan "Bu dünyanın qara daşı göyərməz" şeirinə bir çox görkəmli söz sərrafları kimi T. Saleh də "Göyərəcək o daşlar" şeiri ilə çox maraqlı və obrazlı ifadələrlə "bələnmiş" cavab verir.

Tərmanın şair xəyalı tərnan kimi çox ucalarda süzür, dünyanın ən mürəkkəb hadisələri haqqında maraqlı və məntiqli fikir irəli sürməyi bacırır. ABŞ-ın sabiq prezidentinə ünvanlanmış "Corc Buşa" şeirində böyük dövlətlərin heqemonluq iddiasına, siyasi ambisiyalarına, nahaqdan tökülən qanlara, "bombalara şeytan şərini yükləyib od yağıdın Allahsızlara" etiraz səsini ucaldır.

*Tazının sahibi varsa
dovşanın da Allahu var,*

- deyərək "Əlahəzrət Haqq-Ədalət" in gec-tez öz yerini tutacağına inam hissini ifadə edir. "Yuxusuz gecə" şeiri poeziyamızın ustad sənətkarlarından biri olan Rəsul Rzanın xatirəsinə həsr olunub. Mövzu, məzmun və formaca böyük şairin ruhuna yaxın olan əsərini:

"Şeir" dedim Rəsul Rza yada düşdü.

-misraları ilə bitirdiyi, yubileyi münasibətilə məzarına qoyulmuş gül çələngini xatırladan şeiri ilə böyük ustada sonsuz məhəbbətini izhar edir.

Tərnan Salehin şair qəlbini yaralayan bir ümumxalq dərdi - Qarabağ, torpaqlarımızın işğal olunması, qaçqın və köçkünlərin sonsuz kə-

dəridir. Bu kədər Laçınlı Fazilin İsmayılıda qurulan toyuna həsr etdiyi "Qərib toy" şeirində daha dərin, daha təsirlidir. "İndi "Vağzal" yerinə "Laçın" çalınsın!" - deyərək əsl toyun Laçın azad olunmasından sonra çalınmasını arzulayır. Şair Xocalıda əsir düşən qız-gəlinlərimizin ağır dərindənə həsr etdiyi "Sarı gəlin" şeirində bu çəkilməz dərdi özünəməxsus şəkildə mənalandırır.

*Günahlar tamam bizlikdi,
belə qalsa naqislikdi.
Hər işdə səbir yaxşıdı,
namusda qeyrətsizlikdi,
Sarı Gəlin!*

Bütün bunlarla bərabər, şair doğma elinə, obasına şöhrət gətirən, lakin həyatdan vaxtsız köçən ziyalılarımızın ruhu qarşısında hörmətlə baş əyir, minnətdarlıq duyğuları ilə onları yad edir. "Bir ağac yıxıldı" görkəmli ziyalı, pedaqoq Baxış Baxışovu Vətən bağında yıxılan əzəmətli ağaca bənzədir, "Bacılar"da Əlyar müəllimin, "Erkən gediş"də isə Vaqif müəllimin yandırıcı ölümlərinə ağlayır, "O yaşadı dünyada" şeirində həyatdan nakam köçmüş istedadlı qələm əhli Aydın Səlimzadə ölümünə fəlsəfi "don geydirir".

Onu hamı tanıyır. Yaxınlar da, uzaqlar da ümidlərini çıraq edib ona üz tutur, gözə yenidən nur verən qayğıkeş həkim Mehriban xanım Şıxıyevaya pənah gətirirlər. Ana, qadın olmaqla yanaşı vicdanlı həkim kimi tanınan, sevilən, "göydən enmiş mələk" adlandırılan, "İnsan-həkim" vəhdətini yaratmış bu göz həkimi Tərnanın poetik dilində çox gözəl və dəqiq qiymətləndirilir:

*El gözü tərəzi, sən şafalı əl,
mizan xarab olsa usta tapılar.
Necə həkim olar ürəksiz heykəl,
insanlıq dərində oturmayanlar?!*

*Həkim var insandı, həkim var heç kim,
İnsan-həkimlikdən əla almısan.
Könlünü çalana "çox sağ ol" deyim,
nə yaxşı yolunu bizdən salmışan.*

Kitabda Tərnan Salehin digər mövzularda axıcı, səmimi bir dillə yazılmış, oxunaqlı şeirləri çoxdur. Oxucularla ilk görüşü uğurlu olan şairə daha uca zirvələri fəth etməyi arzulayır və deyirik: "Uğurlar olsun! Yol gedir Tərnan dünyası!"